

Crítiques al realisme kripkeà a través de la seva filosofia del llenguatge*

Juan José COLOMINA ALMIÑANA i Vicente RAGA ROSALENY
Universitat de València. Departament de Metafísica i Teoria del Coneixement

RESUM: El present text constarà de dues parts. A la primera, els autors pretenen exposar de manera breu les principals tesis de la més coneguda de les obres de Saul Kripke, *Naming and Necessity*: les concepcions d'a priori (i de necessitat) i a posteriori (i de contingència), la noció de designador rígid (amb la seva explícita crítica a la teoria descriptiva dels noms) i la seva revisió dels conceptes metafísics de modalitat *de dicto* i *de re*. Més tard, serà definida mínimament la noció de realisme i s'intentarà situar Kripke en el tipus més adequat als seus presupòsits teòrics de caràcter ordinari. Tot açò ens permetrà, en un altre moment posterior, formular certes crítiques a aquesta nova teoria causal de la referència i al realisme metafísic a ella associada. Ací els autors atendran les tesis fortes de l'ontologia kripkeana, derivada de la semàntica que Kripke desenvolupà a partir de la lògica modal, per ser poc clares i precises i per contenir un greu error de fons: l'adopció de les intuïcions ordinàries com a guia de la seva filosofia. A més, discutiran la plausibilitat, o no, de l'adscripció de les tesis kripkeanes al millianisme, cosa que permetrà atendre certes nocions problemàtiques i els possibilitarà concloure que, potser, no és gaire recomanable basar un sistema filosòfic en les intuïcions ordinàries.

PARAULES CLAU: realisme, teoria causal de la referència, millianisme.

I

La tesi més sorprenent de *Naming and Necessity* és aquella en la qual Kripke separa les nocions o, com ell les anomena, «categories del concepte de veritat» (Valdés, 1991, p. 114), de necessitat (i contingència) i a priori (i a posteriori) que la tradició filosòfica identificà. Així considerada, l'aprioricitat seria un concepte epistèmic, mentre que la noció d'a posteriori romandrà com una noció metafísica (ja que per a Kripke és impossible, sota condicions contrafàctiques, que una veritat pugui ser fal-

* Aquest treball ha sigut desenvolupat parcialment dins del marc del projecte d'investigació «Creença, motivació i veritat» (BFF2003-08335-C03-01).

sa). Ambdós conceptes pertanyen, vistos així, a àmbits diferents, per la qual cosa es torna necessària una prova no trivial que permeta asseverar-ne la sinonímia o, encara més radicalment, la seva coextensió (Kripke, 1985, p. 43-47; Valdés, 1991, p. 114-116). Amb aquesta nova distinció, Kripke obri el nou camp dels enunciatos que podem formular i als quals podem atribuir valor de veritat. Si anteriorment tan sols es parlava de l'existència, d'una banda, d'enunciatos analítics (veritats apriòriques i necessàries) i, d'altra banda, d'enunciatos sintètics (veritats empíriques que requereixen de coneixement del món i estaven sotmeses a contingència), a partir de l'obra seminal kripkeana podem parlar també de l'existència de veritats necessàries a posteriori i de veritats contingents a priori. Els exemples que Kripke seleccionarà per exemplificar-les, els trobarà en les obres de Frege i en les *Investigacions wittgensteinianes*.

En un dels seus articles (Valdés, 1991, p. 24-45), Frege enuncia l'enigma del diferent valor cognitiu de dos enunciatos d'identitat, que donarà peu a enunciar la distinció entre sentit i referència i el que s'ha considerat un dels principals problemes de la teoria descriptivista de la referència, teoria en la qual Frege i els autors als quals Kripke critica se situen: el mode cartesià del referir. El que Frege estaria afirmant és que els noms propis (NP) tindrien un sentit i una referència i que el primer es vehicularia mitjançant expressions designatives i descripcions definides (DD), i que entre un NP i una DD podria haver-hi relacions de sinonímia. Si fos així, deuríem afegir-hi la tesi que afirma que allò que determina l'objecte anomenat per una expressió designativa seria el seu sentit, formulant així breument la teoria descriptiva de la referència. I en la qüestió relativa a la fluctuació del sentit dels noms dins del llenguatge ordinari, a més, seria necessari afegir a aquesta definició la solució searleana: en lloc de mostrar el sentit d'un NP mitjançant una única descripció, se li podria donar a partir de tota una família de descripcions. L'objecte que fos el seu referent deuria satisfer un adequat nombre d'aquest conjunt de criteris (Searle, 1990, p. 169-173).

Encara que puguem admetre la importància de les propostes descriptives i les seves bones solucions, Kripke plantejarà una imatge alternativa pretesament millor i més propera a l'ús efectiu del llenguatge. La tesi de la referència directa que defensarà el nostre autor passarà per una assimilació d'una proposta quasi oblidada, la concepció dels noms proposada per John Stuart Mill. Per a aquest autor, els noms propis es caracteritzarien per tenir denotació, però no connotació (Kripke, 1985, p. 34). És a dir, per a ell, els NP no indicarien cap atribut de l'objecte, limitant així la seva funció a substituir el referent (la seva funció seria «estar per l'objecte designat»). Arreplegant aquest esperit, Kripke proposa una imatge alternativa, criticant per una banda la solució searleana al problema de la fluctuació del sentit dels NP: per al referencialista directe, l'ús de l'NP suposa la permanència ontològica de l'objecte que designa, per això ens hi podem referir independentment que la resta de DD que normalment li atribuïm siguin falses. D'altra banda, Kripke objectarà l'ús que dels sentits fa Frege, ja que segons la seva interpretació la distinció fregeana ha confós els dos possibles

sentits de «sentit», aquells que posteriorment es distingiran com a ús atributiu i ús referencial.

Per a clarificar tota l'argumentació anterior, devem introduir dos conceptes clau que ens permetran endinsar-nos en la imatge referencialista kripkeana. En primer lloc, el terme «designador rígid» (DR), i el complementari «designador no rígid» (DnR). El primer és tota aquella expressió que designa el mateix objecte en qualsevol món possible on l'objecte existeix. El segon és tota designació accidental (típicament, DD) que no és veritat dels objectes que designen en qualsevol possible. Per tant, el que Kripke defensa és que el que fixa la referència d'un DR no serà, com en el descriptivisme, el sentit dels noms, sinó el segment de la realitat al qual anomenen (i ací és on podem observar la vertadera herència del millianisme). I, en segon lloc, tenim la noció de «món possible», heretada de la lògica modal, la semàntica de la qual Kripke vol desenvolupar, i que apareix acompanyada del problema de la identitat transmudana: la petició de criteris d'identitat d'aquest tipus que permetrien poder parlar del *mateix* objecte en qualsevol món possible. Però, i ací és on veiem la importància que Kripke atorga al nostre món i al nostre llenguatge, què entén Kripke per «món possible»? Kripke distingirà dues qüestions diferents i erròniament identificades: el problema epistèmic de la identificació del mateix individu, per una part, i la qüestió metafísica de ser el mateix individu en qualsevol món possible, per una altra. Enfront de Lewis i d'altres que fan una lectura més ontològica del concepte de «món possible», Kripke afirmarà que el problema epistemològic no existeix com a tal, ja que els mons possibles són simplement situacions contrafàctiques. Per tant, els criteris d'identitat per a poder descobrir el *mateix* objecte seran inútils, ja que la situació sols requereix estipulacions fetes per qui enuncia aquestes situacions contrafàctiques. Quant a la qüestió metafísica, com s'ha indicat abans, Kripke acceptarà l'existència de propietats essencials que, encara que permetran fixar la referència dels DR, no s'empraran per identificar l'objecte en situacions contrafàctiques, donat el seu caràcter estipulatiu, ni necessàriament es tindrà per què emprar-los per a identificar l'objecte en el món real.

Una vegada dit açò, podem concloure que existeix algun tipus de realisme reforçat per les nostres intuïcions ordinàries que es troba present en el rerefons d'aquesta concepció metafísica kripkeana. Els DR expressarien lingüísticament les propietats essencials dels fenòmens i de les entitats que constituïrien el món, mantenint-les sempre idèntiques. A més, aquest perdurable món essencial estaria vora mà, tant d'un mode lingüístic com d'un mode epistèmic. És ara quan podem entendre el sentit en què els enunciats d'identitat són veritats necessàries a posteriori, perquè requereixen investigació empírica per a poder assentir la seva veritat; en tant que estan constituïts per dos DR i en tant que la seva referència està fixada per les propietats essencials que refereixen, podem considerar-los autèntics enunciats d'identitat, identitat que és necessària a partir de les tesis essencialistes de la metafísica kripkeana.

Llavors, què passarà amb les veritats contingents a priori? Doncs que, en casos així, com en «Un metre és la longitud de B en t», l'expressió «la longitud de B en t» és

un DR que funcionarà com un DnR d'allò que estipulantment parlant designa rígidament l'expressió «un metre». La descripció i el nom no seran, per tant, sinònims. I si a partir del DnR hem pogut introduir un DR que permetrà un coneixement apriòric, en virtut del seu caràcter estipulatiu i rígid, aquest serà un enunciat contingent d'identitat, per la manca de rigidesa de la DD.

Però requerim encara un altre aclariment referent al que Donnellan anomenà ús atributiu i ús referencial de les DD, perquè encara que Kripke rebutja l'ús de descripcions per a fixar el referent dels noms, passa a acceptar-ne tàcitament la utilitat per a introduir DR (Kripke, 1985, p. 83-86; Valdés, 1991, p. 121-122), però sí que admetrà un important reforç en la seva crítica al descriptivisme (i que reforça el seu essencialisme).

Sabem que una de les objeccions centrals de la teoria kripkeana al descriptivisme és aquella que refereix a la fluctuació del sentit, i sabem també que Kripke rebutja la solució searleana a l'esmentat problema. Però ara devem afegir a aquest punt crític la clarificació de la funció que les DD juguen en la fixació de la referència dels noms. I ací és on té cabuda la distinció de Donnellan. L'ús referencial d'una descripció és aquell en què un parlant pretén emprar-la per a seleccionar l'individu x , i ja que el seu propòsit primari és parlar d' x , aquest propòsit no es frustrarà encara que la descripció no fos la correcta per a identificar l' x en qüestió. L'ús atributiu, en canvi, consistirà en l'accentuació del contrari, ja que no consisteix en la fixació de la referència més enllà de l'ajustament de la descripció a l'objecte.

Una vegada dit açò, encara ens queda per introduir una nova distinció que permetrà matisar el concepte de realisme essencialista que apareix darrere de les tesis semàntiques kripkeanes: la distinció entre modalitat *de re* i modalitat *de dicto* (Kripke, 1985, p. 47 i s.; Valdés, 1991, p. 98-118). Kripke considera dos tipus de necessitat. D'una banda, aquella que s'afirma dels enunciats (*de dicto*) i, de l'altra, aquella que s'enuncia de les coses i que estipula que aquestes no poden ser d'altra manera de com són (*de re*). Aquesta necessitat serà, primerament, de les coses i, secundàriament, dels enunciats, que són vertaders en qualsevol món possible. Per tant, parlem d'una necessitat dels objectes o de les propietats essencials enfront d'un mode de designar objectes. La modalitat kripkeana *de re* apareix per a parlar d'aquelles propietats que, necessàriament, l'objecte deu tenir per a continuar sent el mateix. Però, quines són? El nostre autor no ho formula de forma totalment explícita, però en un polèmic exemple referit a la materialitat d'una taula ofereix tres d'aquestes propietats: la necessitat d'origen material, la de constitució i la de classe de cosa. Però, d'on provenen aquestes nocions?

La proposta que, en principi, pareix plausible, i que passa per la connexió amb el plantejament modal de la lògica kripkeana i la seva semàntica desenvolupada (incloses les tesis epistèmiques i ontològiques fortament realistes exposades), és aquella que el nostre autor no explicita: l'existència de «mecanismes» per a generar tesis essencialistes no trivials i a posteriori des de la teoria de la referència (Salmon, 1981, p. 193). Ja que el mateix Kripke fa un ús explícit i consistent dels principis essencialistes en els seus arguments modals, no deuríem interpretar-los com un mode de re-

forçar l'afirmació que les formes no trivials de l'essencialisme es deriven com a conseqüència de les tesis de la referència directa. Tal vegada seria millor plantejar la qüestió en termes d'aires de família, compartits per les intuïcions realistes i aquestes idees socialment acceptades.

La premissa que indica que en qualsevol món possible qualsevol taula originària a partir d'un fragment de fusta A deu originar-se a partir del tros de fusta A i no des del tros de fusta B, la idea de l'origen com a condició necessària i suficient, suposa un component fort essencialista. I si a l'esmentada premissa li n'afegim una altra que negui la possibilitat que una altra taula diferent s'originés a partir del mateix tros de fusta A, llavors pareix difícil negar que les tesis de la referència directa deguin barrejar-se amb una teoria no trivial essencialista, però encara no permetria provar que no es derivés d'una altra.

Per tant, aquesta és la imatge alternativa i millor de l'ús del llenguatge ordinari que les tesis de la referència directa ens presenten enfront de les teories descriptives, insatisfactòries per a les *realistes* tesis de Kripke. Però encara és possible que aquesta imatge sigui massa esbiaixada, perquè no aconsegueix contestar la pregunta de què passa amb els noms si és rebutjada. La imatge que segons Kripke es desprèn del descriptivisme és clara: pareix que el parlant sols selecciona un individu quan anomena alguna cosa o algú mitjançant propietats notables del mateix que ell tindria al cap i que permetria una individuació completa i que, en la mesura en què el nombre adequat de DD foren certes, seria vertadera. Però per al nostre autor, la imatge més propera a l'ús ordinari no és aquesta, que entén com a idealitzada, sinó una que permet donar compte del fet que quan parlem el que tenim en ment moltes vegades no és suficient per a seleccionar un sol individu, o podria fer-ho si fos algú altre qui compliria les DD.

Tot i així, l'anomenada teoria causal de la referència (TCR) aporta tants inconvenients com pretén solucionar. Aquesta teoria suposa una espècie d'actes d'imposició dels noms, que capacitarien els parlants a referir-se als objectes als quals designen en aquest «bateig inicial» i als quals quedarien lligats permanentment. En comunicar-se amb els altres i fer ús d'aquests noms, els presents al bateig iniciarien una cadena de transmissió del referent associada als objectes batejats. Quan arriba a un parlant el referent transmès correctament per una d'aquestes cadenes, i l'única condició és que s'estigui segur de conèixer la cadena i que els altres l'empren en condicions adequades, aquest designa el mateix referent. Però la TCR no s'aplica sols als NP, també a noms de classe natural i termes de massa, com a termes generals que s'inclouen en aquesta *imatge alternativa* que Kripke ofereix, introduint aquesta «teoria general de l'anomenar» dins de l'àmbit de la filosofia de la ciència, un terreny en què Kripke (i Putnam) ha fet palesos els seus compromisos amb el realisme essencialista, arribant a assimilar aquests termes generals a NP, veritats necessàries a posteriori i, inclús, substàncies (Kripke, 1985, p. 117).

Com succeïa amb els altres enunciatos d'identitat necessària, ací ens trobem amb dos DR dels quals no coneixem (d'entrada) la veritat de la seva identitat, però que en

cas de ser-ho deurien ser una veritat necessària, tenint en compte que designen rígidament l'objecte, propietat o fenomen al qual es refereixen. Aquesta designació essencial és independent de propietats contingents (DnR), però el vincle entre ambdós DR es coneixeria mitjançant la investigació a partir d'una propietat accidental. Per exemple, en el cas de «la calor és el moviment molecular», amb una propietat del moviment molecular (la de produir una certa sensació) que denominem calor. El nostre autor ens convida a pensar en l'aigua o en l'or, termes de massa, o en la paraula «tigre», com referint una espècie natural, i a preguntar-nos si aquests noms comporten un conjunt de propietats (tipus DnR) als quals els objectes designats s'ajustarien o, millor dit, designarien rígidament objectes dels quals es predica que són *x*. La resposta kripkeana és clara, en considerar que en fer ús de termes com «or» per designar una classe de coses i les propietats contingents amb les quals habitualment el definim i amb les quals introduïm aquest nom (DR) poden no ser vertaderes d'aquest material or, i podrien arribar a trobar-se substàncies que no són or encara que tinguin totes les seves propietats, però que açò no constituiria un contraexemple a la designació essencial.

És cert, ens dirà Kripke, que la ciència avança, penetrant cada vegada més en la realitat íntima de les coses, descobrint-ne les essències, i els enunciats que representen els descobriments científics, si són vertaders, ho seran de manera necessària. Però, com s'identifica una mateixa substància si poden haver-hi objectes indistingibles per les seves propietats i, tot i així, segons Kripke, ser diferents? Arribats a aquest punt, ens serà d'ajuda el que diu Putnam (Valdés, 1991, p. 131-194; Putnam, 1991*b*, p. 54-79 i 325-327): l'entitat *x* és or si es troba en la relació de ser el mateix material d'allò que la major part dels parlants de la comunitat lingüística denominen «or» en altres ocasions. I aquesta relació entre la porció de material que volem identificar i els casos paradigmàtics no és sols referent a les seves propietats superficials, contingents, sinó que també compartiran la mateixa microestructura, el nombre atòmic 79. Però els compromisos essencialistes de Putnam i Kripke encara ens portaran més enllà, perquè encara que el món fos producte d'una estipulació deguda a la comunitat de parlants i la teoria dels protons (sols coneguda per uns pocs especialistes), el terme «or» designaria i sempre hauria designat la mateixa extensió de matèria que tingués la microestructura que sols recentment la ciència ha descobert (i com una veritat necessària, encara que estipulada a posteriori).

La concepció científica que Kripke i Putnam defensen és una espècie de convergentisme que ens garantiria l'avanç continu del coneixement de la realitat en si mateixa. I si encara no coneixem totalment els objectes que componen la realitat i als quals els termes científics prenen referir-se, aquest és un estat temporal i se superarà a poc a poc fins a arribar a la total convergència de totes les teories en una metateoria definitiva. Aquesta confiança en la referencialitat dels termes científics i en la veritat de les teories, encara que parcial, que avalen les prediccions i la pràctica científica, serà compartida pels científics i permetrà llegir correctament el canvi científic com a progrés cap a la realitat, passant per parcials aproximacions prèvies. Tot i així,

el convergentisme no compleix el que el realista espera, perquè no implica una semàntica realista, a més de comportar una sèrie de problemes que el tornen implausible (Moulines, 1991, p. 153). Açò farà que la referència als objectes transsubjectius, transteòrics i transhistòrics, referents directes dels termes científics, queden en un *impasse* respecte del canvi de paradigma científic i la resta dels reptes antirealistes.

Aquesta creença es basaria en un conjunt d'intuïcions ordinàries que afirmarien que la realitat existeix per si mateixa, estructurada en propietats, objectes i fets, indiferentment del nostre tracte epistèmic, i en un únic coneixement d'aquesta realitat, que la reproduiria de manera plena (Defez, 1998, p. 2 i s.). Concretament, i seria el que caracteritzaria el realisme metafísic essencialista de caire científic kripkeà, es defensaria una organització de la realitat amb entitats que tindrien propietats essencials que el coneixement científic confiaria a descobrir.

El debat amb l'antirealisme, almenys d'aquest tipus de realisme, giraria al voltant de l'existència o inexistència de cert tipus d'entitats, o del caràcter d'ultimitat ontològica de la qual les dota el realisme (i la vessant lingüística d'aquesta lluita seria la de l'existència o inexistència de referents per a certes expressions, o com deuríem entendre aquesta referència) (Dummett, 1980, p. 220). Davant l'exigència antirealista de la satisfacció de certs objectius per a jutjar la veritat dels enunciats que es formularien en aquest sentit, el realista afirmaria la possibilitat de l'enunciat, encara que no trobés mitjans per a poder reconèixer-la.

II

Del mateix mode que existeixen termes que passen a l'ús popular, vulgaritzant-se, que pertanyen al vocabulari tècnic, del camp semàntic, inclús de la filosofia, també existeixen molts préstecs en sentit contrari: *topoi* ordinaris, vocables, nocions que constitueixen el cos argumentatiu de la nostra disciplina. Açò que en principi pareix inevitable, i inclús menys problemàtic del que molts han suposat, adquireix un caràcter altament perillós quan es converteix en el nucli del projecte filosòfic que es proposa. Des d'aquest punt de vista, és des d'on hem de veure el rerefons del projecte filosòfic de Saul Kripke. El nostre autor, proposem, hauria tractat d'alimentar algunes de les nostres intuïcions ordinàries: el fet que existeix una realitat en si, prèvia, estructurada i independent del coneixement que en puguem tenir; l'existència d'un coneixement de la realitat consistent en un procés de descobriment, etcètera (Defez, 1998, p. 10). Per açò mateix, proposem que, tot i que les nostres intuïcions són realistes, potser la filosofia no deu deixar-se (o no es deixi) acompanyar per elles, donat l'elevat preu a pagar.

Per començar, en el nostre apartat crític, volem atendre primerament un exemple kripkeà (Kripke, 1985, p. 87, nota 33): abans que en tinguérem evidències, Leverrier va estipular a priori la possible existència d'un desconegut planeta com la causa de les discrepàncies orbitals d'Urà i que aquest s'anomenaria Neptú. Però podria ha-

ver sigut el cas que aquestes discrepàncies hagueren tingut una causa totalment diferent de l'existència d'un planeta que les provoqués. Així, segons Kripke, l'enunciat «Neptú és el planeta que causa les discrepàncies orbitals d'Urà», en cas de ser veritat, ho seria com una veritat contingent a priori. Ara sabem que el que exemplifica aquest cas és com introduir per estipulació un DR mitjançant l'ús referencial d'un DnR, però amb la peculiaritat d'estar pensant en una estructuració ontològica prèvia i indiferent al nostre coneixement de la realitat, d'un bateig en absència del batejat o «per poders» (Defez, 1998, p. 8 i s.). Però, és realment efectiu aquest mètode d'introducció dels DR?

Però, a més, ens diu Kripke, si un nom designa rígidament, ho farà de mode estret. Com es desprèn de la crítica kripkeana al descriptivisme, una DD no pot ser la referència d'un nom, ja que significaria que un enunciat com «Ausiàs Marc és l'autor de *Veles e vents*» seria necessari. Però sabem de l'existència de mons possibles on és possible que Ausiàs Marc no fos l'autor d'aquesta obra. Però no existeix cap món on fos fals que «Ausiàs Marc és Ausiàs Marc.» Segons les tesis kripkeanes, devem concloure que la identitat expressada en la segona enunciació és necessària, i així «Ausiàs Marc» deu considerar-se com un DR de iure, en el qual la caracterització de iure apel·la a la necessitat de la relació entre els noms en qüestió i el seu portador. D'aquest mode, podem dir que la DD «l'escriptor de *Veles e vents*», que encara que permet fixar la referència d'un nom no es manté en qualsevol món possible, pot ser considerada un DnR, perquè es refereix a un individu determinat que en un món possible refereix a un cert objecte. Pareix ser, almenys, qüestionable que puguem apel·lar a la intuïció directa de la rigidesa dels noms per establir un determinat nom com a designador d'un objecte, com pretén Kripke. Si un objecte s'associa a un nom en virtut de si mateix, com és possible tenir intuïcions directes sobre fenòmens que són semàntics, com la rigidesa d'un nom? (McCulloch, 1986). Però, a més, la caracterització dels DR com a rígids de iure és problemàtica també perquè escau en la fal·làcia de la no-mediació (Textor, 1998, p. 48): no existeix cap sentit que refereix un nom a un objecte, pel que s'incompleix una de les bases de la TCR, que la fixació d'un nom substitueix el conjunt de DD que s'empraven per referir-se a un objecte i que s'ha aconseguit refinar mitjançant l'observació empírica. Si considerem que hi ha DR *de iure*, aquests no seran noms que substitueixen DD, sinó que pareixen establir *a priori* el que Kripke defensa com a posteriori, el descobriment de la connexió entre un nom i el seu referent.

Encara més, aquesta noció de rigidesa de iure també escau en l'anomenat problema de les *descripcions actualitzades*. McGinn considera que existeixen certs tipus de descripcions que podem fer servir en aquest món, i sols en aquest món, com per exemple «l'escriptor de *Veles e vents*», per a designar un cert individu en aquest món. Però pot ser que, de manera convencional, els parlants del mateix llenguatge decideixen emprar aquesta descripció actualitzada per a referir-se a aquest determinat objecte d'un mode estret; és a dir, en qualsevol món possible, i així la descripció adquireix un caràcter de iure. Però açò suposaria un error, en considerar que la con-

vencionalitat significa «fer açò d'aquesta manera a partir d'ara.» McGinn pareix confondre el contingut d'una proposició amb el seu caràcter. En un cert moment, els parlants poden associar un cert sentit nou a un determinat individu mitjançant una DD, pel que s'hi subordina, en provenir l'origen de l'associació entre un nom i el seu referent d'una labor i una acció lingüística i social. Però açò no aconsegueix respondre la nostra pregunta inicial. Realment aquest seria un mode efectiu d'introduir un DR? El que és cert és que, si ens detenim a pensar-ho, tractant de distingir entre una certa confusió entre coneixement *de dicto* i *de re*, com ara veurem, la nostra conclusió serà que no és el cas. Però si no ho és, potser tampoc seria lícita l'asseveració de l'existència de veritats contingents a priori i, en última instància, la distinció kripkeana de la qual es derivava la seva imatge alternativa del llenguatge i el seu realisme.

Però, anant pas a pas, el primer símptoma que alguna cosa estranya hi ha a l'argument kripkeà és que si una veritat és contingent ho és perquè un cert estat de coses real deu fer-la vertadera. Però el que se segueix del procediment de la introducció del DR és que l'enunciat expressaria, per estipulació, una veritat contingent. Si el que fa que alguna cosa contingent sigui vertadera és com sigui el món, llavors el parlant deuria ser Déu per a poder fer aquest tipus de miracle (Donnellan, 1977b, p. 19). Si això és així, llavors, què coneixem? Millor dit, quin tipus de veritat és la veritat contingent? Sens dubte, una veritat molt més modesta que la que pretén Kripke: un coneixement de qüestions lingüístiques més que un coneixement *de re*. Devem concloure que les estipulacions no augmenten el nostre coneixement del món, sinó tan sols d'aquelles qüestions lingüístiques, *de dicto*, i no, com confon la veritat contingent a priori kripkeana, veritats *de re*.

Però encara podem plantejar una altra objecció a l'existència de veritats necessàries a posteriori que ens servirà per a posar entre parèntesis l'adscripció immediata de les teories de Kripke al millianisme, així com també alguna de les seves asseveracions realistes. Si, com afirma Fitch (1976, p. 243-247), estem d'acord que un enunciat com «Hesperus és Phosphorus» en cas de ser vertader deu ser-ho necessàriament, llavors no és cert que «Hesperus és Phosphorus» sigui una veritat necessària a posteriori, sinó que el nostre coneixement d'ella seria a priori. Aquesta pareix una conclusió absurda per a Kripke, que vol rendir comptes amb el progrés científic (i de la paradoxa dels enunciats d'identitat contingent), però, segons Fitch, si som millians i rebutgem que els DR tinguin contingut descriptiu, llavors ni podem rebutjar aquesta tesi de la substituïbilitat ni podem adduir l'existència de contextos intensionals per a impedir la conseqüència no desitjada. Per tant, devem matisar el pretès millianisme kripkeà i admetre que Hesperus i Phosphorus difereixen en significat, encara que comparteixen referència. Si admetem amb els millianistes que un enunciat d'identitat és analític i no informatiu, però que el coneixem a posteriori i ens aporta informació, llavors entenem ambdues coses com relatives a la dimensió enunciativa o en relació amb el parlant, és a dir, amb una dimensió pragmàtica, de semàntica aplicada més que pura i, per tant, caldria una distinció entre propietats i conceptes que po-

gués donar compte de les diferències de coneixement existents entre els parlants per preservar la identitat necessària.

També devem fixar-nos en la crítica a la lectura excessivament fidel a les intencions i simpaties kripkeanes més que a les seves realitzacions efectives, perquè a pesar que és cert que l'autor no pot amagar la seva simpatia pel millianisme, no enuncia explícitament la seva adopció. Aquest punt és important perquè, si es confirmés la distància, Kripke podria evitar algunes de les crítiques que arrossega el millianisme i que sumen dificultats als problemes que nosaltres ja hem plantejat. Dit açò, podem distingir entre dues aproximacions a la qüestió de la referència kripkeana: una que podem anomenar teoria de la referència directa (TRD) (i que tractaria d'allò donat per la semàntica d'un terme en la determinació de les seves condicions de veritat) i una altra que denominarem millianisme (i que estableix la connexió existent entre un terme i el seu referent, el seu *estar per* l'objecte) (García-Carpintero, 1998, p. 21-44). Si entenem la posició kripkeana com a més propera a la primera que no a la segona i atenem els punts de vista neofregeans, pareix que la diferència entre ambdues posicions no és tan gran, per una part, mentre que, per l'altra, sí que ho és, en tant que esdevé una conseqüència crítica per a aquells que rebutgin la derivació de l'essencialisme a partir de les tesis kripkeanes (Salmon, 1981, p. 207 i s.). L'únic que indicarem és que, per una banda, podem entendre el fregeanisme com una posició que defineix l'existència de dos tipus de «valors semàntics» que hem d'atribuir als noms, un perfil general (el sentit) i un d'«individual» (la referència), i en aquest sentit no es distingeix tant de la TRD entesa en sentit ampli. Però la qüestió important és que l'argument clàssic fregeà seria la defensa de la necessitat (i la suficiència) del sentit per a donar compte de la comprensió dels termes singulars amb referent objectiu de què disposa el parlant (i açò comportaria un cert internisme del contingut i un antirealisme metafísic enfrontat a les tesis kripkeanes). Sota aquestes afirmacions, el que nosaltres trobem és una incompatibilitat entre el descriptivisme i la teoria kripkeana, perquè si per al primer la referència és una propietat extrínseca de la qual podem prescindir en una expressió d'un llenguatge sense que aquest es modifiqui i es transformi en un altre, per a Kripke és una propietat intrínseca que permet parlar de propietats essencials dels objectes independentment del mode en què ens els representem, cosa que indica que essencialisme i TRD van de la mà molt més clarament del que els propis crítics han vingut considerant. Però, no serà aquesta una propietat essencial segons el seu marc conceptual? Si som fidels kripkeans, devem dir que no (perquè d'altre mode ens trobaríem enfront d'una modalitat *de dicto*) i, en relació amb la seva anàlisi dels enunciats d'identitat, pareixeria que ens situem en el pla transconceptual, transsubjectiu i transhistòric que es despenia de l'anàlisi de la imatge alternativa kripkeana de la TCR i de la seva concepció de la ciència.

El bateig inicial ha sigut ja criticat, cosa que ha permès veure com funciona millor com més distant el situem del marc realista del pensament. Però encara manca per clarificar un dubte relatiu a la seva mateixa arrel: el seu fonament en una suposada realitat translingüística. Si primer atenem els noms propis com «Aristòtil», ens

deuria parèixer problemàtic que hom mantingués que tot el que sabem d'Aristòtil és fals i que en realitat aquell fou un caporal austríac que lluità a la Segona Guerra Mundial. La plausibilitat d'aquesta tesi deuria acceptar la dubtosa antropologia metafísica que ens indica que les persones som entitats permanents, però independents de com som descrites o conegudes. Però si passem a l'ús dels termes generals, la qüestió és igualment implausible (Moulines, 1991, p. 156-161). No és sols que sigui irrealitzable la investigació que ens portaria fins a l'establiment del bateig d'un terme ordinari, ni tampoc sols que sembli dubtosa la idea que una referència determinada per cert establiment introductor i es mantingui invariable al llarg del temps, ni que el fet no es correspongui amb la realitat del llenguatge en què els processos són graduals i globals. El que realment resulta inacceptable és que s'oblidi que, per a referir-nos a alguna cosa, necessitem un marc conceptual que ens permeti saber, per exemple, el tipus d'entitat que hem batejat, del mateix mode que ens permeti tenir en compte les nostres reaccions naturals en tant que éssers humans i que la identificació d'una determinada entitat sempre respon als nostres propis interessos (Blasco, 1974, p. 250-251).

Al final d'una de les seves obres, Ayer (1983, p. 305 i s.) manifesta la seva incomoditat amb la teoria essencialista ací exposada i amb la seva teoria de la referència dels termes de massa i l'àmbit de la ciència. Una d'aquestes asseveracions ens pareix especialment il·lustrativa: que nosaltres tenim la intuïció que si trobem una substància amb la composició química H_2O , però que no manifestés cap de les propietats superficials de l'aigua, no podríem anomenar-la aigua, i a la inversa. La majoria de nosaltres sabem moltes coses de l'aigua, i sols en casos extrems demanariem ajut als experts per a clarificar les nostres impressions, i açò ens deuria indicar que alguna cosa perversa deu existir en la plausible tesi de la divisió social del treball lingüístic quan proposem que els parlants no comprenen els termes del seu propi llenguatge (ordinari). Però encara és més greu que tractem d'inflar aquesta concepció del coneixement i la veritat amb tot un seguit de descobriments de la ciència com a autèntica coneixedora de realitats. Pensem, per exemple, en l'aigua. És plausible pensar que més endavant arribem a saber que allò que anomenem «aigua» és en realitat un conjunt de dues substàncies químicas distingibles que satisfarien totes les característiques quotidianes d'identificació i fossin pràcticament indistingibles? (Dummett, 1980, p. 523-525). Què devem fer en aquesta situació? Com plantejar la qüestió i decidir el curs que deu seguir aquest terme abans d'introduir el marc conceptual de la teoria química? I, com hem dit abans, no depèn dels variables interessos i conductes humanes el mode en què anomenem? Podríem recórrer a Kuhn o a Feyerabend per a establir una crítica del convergentisme i de l'essentialisme realista de la concepció de la ciència del binomi Putnam-Kripke, però creiem que és suficient amb tot el que hem dit per poder establir, almenys, un dubte respecte de la plausibilitat d'aquesta imatge alternativa i més propera a l'ús ordinari del llenguatge quotidià, a les nostres intuïcions i a les nostres pràctiques científiques.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- AYER, Alfred (1983). *La filosofía del siglo XX*. Barcelona: Crítica. [Traducció de Jorge Vigil]
- BLASCO, Josep Lluís (1974). «La identificación de individuos». *Revista de Occidente*, núm. 138, p. 237-251.
- DEFEZ, Antoni (1998). «Realismo esencialista y nominalismo irrealista». *Pensamiento*, núm. 210, p. 417-442.
- DONNELLAN, Keith (1977a). «Speaking of Nothing». A: SCHWARTZ, Stephen P. [ed.]. *Naming, Necessity and Natural Kinds*. Ithaca: Cornell University Press, p. 216-244.
- (1977b). «The Contingent a priori and Rigid Designators». *Midwest Studies in Philosophy*, p. 12-27.
- DUMMETT, Michael (1980). *La verdad y otros enigmas*. Mèxic: FCE.
- FITCH, G. W. (1976). «Are there Necessary a posteriori Truths?». *Philosophical Studies*, núm. 30, p. 243-247.
- FREGE, Gottlob (1991). «Sobre sentido y referencia». A: VALDÉS, Luis M. [ed.]. *La búsqueda del significado*. Madrid: Cátedra, p. 24-45.
- GARCÍA-CARPINTERO, Manuel (1998). «Fregean versus Kripkean Referente». *Teorema*, vol. XVII/1, p. 21-44.
- KRIPKE, Saul (1985). *El nombrar y la necesidad*. Mèxic: UNAM. [Traducció de Margarita M. Valdés]
- (1991). «Identidad y necesidad». A: VALDÉS, Luis M. [ed.]. *La búsqueda del significado*. Madrid: Cátedra, p. 98-130.
- MCCULLOCH, Gregory (1986). «A Variety of Reference?». *Mind*, vol. 94, p. 569-582.
- MCGINN, Colin (1982). «Rigid Designation and Semantic Value». *The Philosophical Quarterly*, vol. 32, núm. 127, p. 97-115.
- MOULINES, C. Ulises (1991). *Pluralidad y recursión*. Madrid: Alianza.
- PUTNAM, Hilary (1991a). «El significado de “significado”». A: VALDÉS, Luis M. [ed.]. *La búsqueda del significado*. Madrid: Cátedra, p. 131-194.
- (1991b). *El significado y las ciencias morales*. Mèxic: UNAM. [Traducció d’Ana Isabel Stellino]
- (1992). *Realism with a Human Face*. Harvard: Harvard University Press.
- SALMON, Nathan (1981). *Reference and Essence*. Princeton: Princeton University Press.
- SCHWARTZ, Stephen P. [ed.] (1977). *Naming, Necessity and Natural Kinds*. Ithaca: Cornell University Press.
- SEARLE, John (1990). *Actos de habla*. Madrid: Cátedra. [Traducció de Luis M. Valdés]
- TEXTOR, M. (1998). «Rigidity and De Jure Rigidity». *Teorema*, vol. XVII/1, p. 45-59.
- VALDÉS, Luis M. [ed.] (1991). *La búsqueda del significado*. Madrid: Cátedra.